

Szalay László Pál

„ÉRTED IS, AMIT OLVASOL?”

A király koronája kerestetik

A lelkészi szolgálatnak, bármennyit is változtak az idők és változtak az erkölcsök, legnagyobb szeletét az Ige olvasása, értelmezése és hirdetése teszi ki. Ezt láttam atyám lábainál, míg otthonunkban, a parókián felcseperedtem. S ezt látom az elmúlt 14 és fél esztendei önálló szolgálatom alatt. A lelkipásztori szerep, vagy mondjuk így, amit a közösségek várnak a gyülekezet élén álló vezetőtől, azonban nagyban módosult. Ezt a jelenséget igazolja a vállalkozó, tanár, kisközéleti, képviselő, polgármester és egyéb hasonló funkciót betöltő lelkészek hosszú sora. A nép vagy felszabadítja a lelkészt, mert nem igényli a tudományát, és így lesz ideje egyéb értelmes munkába fogni, vagy a nép befogja a lelkészt, és akaszt a nyakába néhány hivatalos mint intézményvezető vagy projektmenedzser. Több alföldi gyülekezet (mint például Hajdúböszörmény) már így keres vezetőt a közösség élére. Ezzel szemben vannak üdítő példák is, bár egyelőre ritkák, mint a fehér sün a szatmári avarban, ahol a gyülekezet a lelkipásztornak, az elnevezésében szereplő, lelki feladatkör betöltését tartja elsődlegesnek. A többi munkafolyamatot ennek rendeli alá, és fő elvárásként mint igehirdetőre tekint a lelkészére.¹ Személyes meggyőződésem, hogy nem a szervezési és adminisztratív terheket kellene növelni a lelkipásztori munkakörben, hanem ezeken jócskán könnyítve, a valódi feladatra engedni koncentrálni a nyáj pásztorát. Nekem az igehirdetői szolgálat vezérigéje, vagy mondhatni belső készítetősége Pálnak az ifjú

¹ Nagy megdöbbenést keltett Ferenczy Zoltán lelkipásztor megosztása a közösségi médiában, amikor a Hetényegyházi Református Egyházköztség lelkészi álláshirdetését adta közre. Idézet a hirdetéséből: „Mivel a technikai jellegű, ingatlanügyekkel, kerttel, adminisztrációval stb. kapcsolatos feladatok jelentős részét a gyülekezet munkatársai ellátják, ezért olyan lelkészt keresünk, aki kizárólag lelkipásztori tevékenységet akar végezni.”

Timóteushoz intézett végső felszólítása. Egy könyörgés, egy esdeklés, amit a pályája végéhez közeledő istenszolga átad egy pályakezdő tejfölösszájúnak:

„Kérve kérlek az Isten és a Krisztus Jézus színe előtt, aki ítélni fog élőket és holtakat; az ő eljövételére és országára kérlek: hirdesd az igét, állj elő vele, akár alkalmas, akár alkalmatlan az idő, feddj, ints, biztass, teljes türelemmel és tanítással.” (II. Tim 4:1-2)

A lelkési szolgálatról szóló kézikönyv az igehirdetést a következő módon mutatja be a lelkipásztorok szemszögéből:

„Ha erről a különös szerepről beszélünk, hamar pátosszal telik meg a lelkési szakzsargon. Nem véletlen, hiszen a lelkési hivatás alapélményéről beszélünk.”²

Az igehirdetés valami olyan, ami ebben a hivatásban nem mellőzhető. Nem lehet sokadlagos, a feladatok között megbúvó, egy a sorban. Olyannyira nem, hogy van olyan felekezet, ahol a lelkipásztor megnevezést felcserélték prédikátorra. Ezzel is nyomatékosítva a munkájának jellegét, amit végez. Sok lelkész nemzedék kinevelője, Boross Géza a következő módon ad pontos meghatározást az igehirdető feladatról: „Teljesen Krisztustól függ. Nincs külön életterve, programja, hobbi. Egyetlen feladata van: Ura rendelkezésére állni.”³ Érthetjük ezen a sámueli készenlétet: „Szólj, mert hallja a te szolgád.” (I. Sám 3:10)

A hosszas bizonygatás a tekintetben, hogy maga a prédikálás és prédikáció mennyire a fókuszában áll a szolgálatnak, mondhatni veleje annak, nem érzem feleslegesnek. Mert az a folyamat, hogy miként érik meg bennem egy-egy bibliai igeszakasz, a szólás kényszeréből és örömeiből követhető vissza. Ha csak magamnak kívánnám olvasni a Szentírás útmutatását, életvezérlő szavát, akkor nem csiholnék ennyiszor tüzet az ige kétélű kardjának felszításához. Gondolom, a bűneset történetében sem csak a kép kiszínezése miatt került oda az, hogy kerubok villogó lángpallost hordtak. Az ige hirdetése elválasztja egymástól az igazságot és a hazugságot, az őszinteséget és a képmutatást, a bátorságot és a gyávaságot, hitvallást és a tagadást, ahogy Pál apostol ír róla:

„Mert Isten igéje élő és ható, élesebb minden kétélű kardnál és áthatol az elme és a lélek, az ízületek és a velők szétválásáig, és megítéli a szív gondolatait és szándékait.” (Zsid 4:12)

Tehát fegyverről van szó, és nem egy pihéről. Nem ciróka-marókázni kell vele, hanem elválasztani, választás elé állítani. Választott az első emberpár, és választ a mai ember, gyakorta nem különbséget téve jó és rossz között. A lángpallós, a kétélű kard, a hirdetett ige pontosan jelzi, hogy eddig és ne tovább. Jézus az elkülönülés, elválasztás, a

² SZABÓ B. András: Szót kaptam, Egy pályakezdő igehirdető szempontjai, in SZABÓ Lajos (szerk.): *A közösségépítő lelkész, Gyakorlati teológiai kézikönyv lelkészeknek és nem lelkészeknek*, Bp., Luther Kiadó, 2010, 111.

³ BOROSS Géza: *Homiletika*, Bp., Dunamelléki Református Egyházkerület, 1994, 75.

megkülönböztetés pártján áll. Az ördögi munkára egyértelmű zéró toleranciát hirdet, amikor így szól hozzá a pusztában: „Ne kísértsd az Urat, a te Istenedet.” (Mt 4:7) A Péterben motoszkáló „jósándékról” is nyomban kimutatja, hogy milyen ország dicsőségét szolgálja: „Távozz tőlem, Sátán, botránkoztatsz engem, mert nem az Isten szerint gondolkozol, hanem az emberek szerint.” (Mt 16:23)

Fekete Károly a hermeneutika újraértelmezése kapcsán hivatkozik Gerhard Theissen öt pontjára, amelyekben az igehirdetés dimenzióit próbálja együtt láttatni. A fentiekben megfogalmazottak visszaigazolását ennek a negyedik pontjában vélem felfedezni: „A prédikáció, mint esély az életben való eligazítás közvetítésére.”⁴ Érzem ebben a kifejezésformában a szelídítést. Még véletlenül se érezze úgy a protestáns igehallgató, hogy ex katedra kívánják megmondani neki az életről/halálról szóló tudnivalókat. Mégis valahol szeretném, ha megjelenne a tét. A szószéken elmondottak nem egyszerűen egy állófogadás terítékét jelentik, ahol az ízlés és kedv határozza meg a fogyasztást. Ez az a hely és pillanat, amikor a frontra induló seregek átveszik az ellátmányt. Az pedig, hogy miből mennyi és milyen minőségben áll rendelkezésre, azon a katona, illetve az osztag megmaradása múlhat. A puritán Jonathan Edwards különösen is szép nyelvi megformáltságban és képi világgal adja vissza azt a felelősséget, amivel a lelkipásztorok tartoznak a rájuk bízott gyülekezet, a kijelentett ige és maga a Mindenható Isten iránt. Ami a lelkészi szolgálatról írtak emelkedettségén túl megjegyzendő és számomra követendő, hogy a fontosságát, a lényegességét, az életbevágó voltát nem olcsó, rettenetet keltő eszközökkel éri el.

„Ők Krisztus követői és eszközei, hogy a bűnösöket felébresszék, és megtérítsék, a szenteket igazolják, megerősítsék és vigasztalják. [...] Krisztus az ő kezükre bízta a szent ígéket és szertartásokat, valamint minden elrendelt kegyelmi eszközt, hogy azokat kiszolgáltassák. [...] Ebben a háborúban a sereg vezéreivé tett bennünket, és ha a tábornok megharagszik egy sorkatonára, ha az nem akarja őt követni, amikor zászlót bont és megfújja a trombitát, mennyivel inkább fel fogja róni ezt Krisztus az Ő serege vezéreinek! Az emberek lelkéért végzett munkában Isten a legfőbb eszközének az evangélium szolgálatát rendelte, amibe beletartozik Isten igéjének hirdetése és a szentségek kiszolgáltatása.”⁵

Kezdetben volt az ige

Az igével és az igehirdetéssel az első találkozásom pólyás korszakomra tehető. Édesanyám elmondása szerint már karon elterülő, üvöltőn artikuláló gyermekségemtől fogva vitt engem az isten házába. Majd később a saját lábamon érkeztem. Családi program volt. Édesanyám és én mélyen hallgattunk, apu pedig fennhangon prédikált. Majd a közös *Miatyánk* felolvasásában megkönnyebbülve, véget ért a kötött program. Emlékszem, hogy a győrtelki imateremben, az első sorban egy fémvázás szék zöld színű ülő- és támlaborítással várt rám, ezen csücsültem. Az egyik alkalommal, az

⁴ FEKETE Károly: A homiletika fő kérdései ma, *Collegium Doctorum*, 2005. augusztus, 50.

⁵ EDWARDS, Jonathan: Ébredés az egyházban, Kolozsvár, Koinónia, 2001, 133–134.

édesapám mögött lévő ablakból besütött a nap, s a szememmel hunyorogva néztem őt. Valahogy az az érzésem támadt, hogy a fénytől ölelve, a szemhéjammal szűrve, földöntúli jelenést látok. Valahol a gyermeki lelkem megérezte, hogy több az, ami történik, mint amire a földi érzékszerveink vevők.

Azt hiszem, egészen addig, amíg a teológiával nem kezdtem el foglalkozni, passzív igehallgató voltam. Tudat alatt, a kifülett és nyomon követett istentiszteletek adták az első értelmezési hálót. Ahogy apám közvetítette, és az én képességeim engedték azt felfogni. Édesapám szintén az ő apjától, az aranszájú csekei paptól tanulta el a fortélyokat. A mai napig élnek tanúk, akik személyesen méltatták nagyapám szónoki képességeit.⁶ Édesapám teológiai látására a bázeli egyetemen Martin Anton Schmidt, Jan Milich Lochman és Marcus Barth, Münsterben pedig Hans Helmut Esser és Martin Brecht professzorok hatottak. A nyugdíjba vonulása alkalmából írt publicisztikában így jellemeztem ige hirdetői habitusát:

„Édesapám ezt az őrállói szolgálatot végezte sokszor böjtölve, várva a szebb napokat, sohasem panaszkodva, inkább a nehézségeken humorizálva, tisztességesen, a körülményekkel és személyekkel nem alkudozva. A palástot a vállára borítva, kezét hátul összefogva, szemében az átadni akarás izzó tüzével állt ki imatermek, tantermek, templomok, kórtermek, ravatalozók, kultúrházak, ligetek hallgatósága elé. Játékos hangszíne, a többet mondás bátorsága, ahol Isten igéje valóságosan találkozott az emberi sorsokkal, kérlelhetetlen optimizmusa sokakat elgondolkoztatott, mások szívét megdobogtatta és egyeseket Krisztus ügyének bátor harcosaivá tett. A szabadon folyó gondolatait gyakran színesítette az irodalom, a történelem, a művészetek, a mitológia háztájáról vett példákkal.”⁷

Kísérletek az ige laboratóriumában

Édesapám akarva is, akaratlanul is nyomot hagyott az igei látásomban. Nem csak a nemzetközi levelezési mesterosztályban játszott sakkpartijait elemeztük együtt. Megbeszéltünk szolgálatokat. A gyülekezetnek szánt ünnepi körleveleit (igei üzeneteit) én gépeltem be, szerkesztettem meg, és nyomtattam ki. Mindig kíváncsi volt az őszinte véleményemre, még akkor is, ha nem értem fel hozzá.

Érdekes tusakodásom volt negyedéves teológus koromban a homiletika gyakorlat kapcsán Nagy Antal Mihálynéval, mindenki Erzsike néniével. Korábbi éveim termésével nem találkozott, így készületlenül érte az a fajta megközelítés, amit alkalmaztam. A prédikáció kiértékelő órán azt mondta, hogy édesapám prédikációját mondtam el. Ennél nagyobb dicséretet egy tejfőlös szájú teológus nem kaphat. Nem hagyva magam, azzal érveltem, hogy tegye az én prédikációm mellé azokat az ige tanulmányokat, elmélkedéseket, amelyek aputól jelentek meg a *Református Egyház* folyóiratban, vagy más orgánumban, és látni fogja a különbséget.⁸

⁶ Például Korpás István fejfafaragó mester.

⁷ SZALAY László Pál: Édesapám a lelkipásztor, *Kenderes Város Krónikája*, 2005. november, 3.

⁸ Szalay László Pál iskolái, in *Írók és iskolák V.*, szerk. LACZKÓ András, Dunaharaszti, Nap Alapítvány, 2013, 169–170.

Édesapám erős szociális érzékenységgel rendelkezett. Hangsúlyosak voltak nála a társadalmi problémákra reflektáló igei meglátások. Dominált a prédikációiban az egyháztörténelem és egyébként a történelem szeretetéből fakadó példák felvillantása. Nálam sokkal elevenebb a filozófiai és költészeti véna, amelyeket az ige kibontásában elsődlegesen használok. Hiszek annak nyelvi zsenialitásában, a kifejezésformák változatosságában. Hajlamos vagyok ostromolni a lét végső kérdéseit. Keresem a párhuzamokat az élet és a többi tudományterület mezején. Az extrémítás is jellemez, bár ebben sokat szelídültem. Teológus koromban mindig olyan ígét választottam, amelyhez nem szívesen nyúltak mások. Az egyik ilyen ige, melyet másod- vagy harmadéves hallgatóként pulpitusra vittem, a következő volt: „Ne gondoljátok, hogy azért jöttem, hogy békességet hozzak a földre. Nem azért jöttem, hogy békességet hozzak, hanem hogy kardot.” (Mt 10:34) Akkor ez az ige kihívásnak tűnt. Felismerhették a mentoraim, tanárain, professzoraim ezt a hozzáállást, mert azt a tanácsot kaptam: „Az igehirdetésben nem kell mindig újat mondani. Megvannak a textusok kitaposott üzenetei, ragaszkodjunk azokhoz.” Végül is az újat mondó szándékot nem lehetett belőlem teljesen kiirtani. Csak két példát hadd említsek erre. Az elsőnek már a címe is mutatja, hogy nem kíván beállni a sorba. 2014-ben a Szentlélek kitöltésére írt ünnepi prédikációm, amelyet a reformatus.hu átvett, *A kvantumprocesszorok pünkösti királysága*⁹ elnevezés alatt futott. A másik példa a 2017-es év Apák napjához kapcsolódik. Ez az áhítat nem a megszokott keretek között zajlott. Egy tó partján, egyesületi felkérésre szóltam a keresztyén apai mintáról. Az apai feladatot a Kínai nagy fal építéséhez hasonlítottam.¹⁰ Amikor a mondandómat kicsiny cetlijeimre leírtam, eszembe sem jutott mindaz, ami egy nagy megbecsülésnek és népszerűségnek örvendő magazin szerkesztőjének:

„Nagyon egyetértünk írása mondanivalójával, az apák leírt szerepével. A kínai nagy fal-hasonlat azonban – bár nagyon érzéletes – bennünk egészen más képzeteket kelt: a mai migrációs hullám és a vele szemben épített fal (kerítés) jut eszünkbe. Így kicsit furcsán hat ránk, hogy Ön viszont az apasággal állítja párhuzamba. Felolvasva, beszédként nyilván nem ennyire erős ez az aktuálpolitikai áthallás, de írásban minden sokkal erőteljesebb, mert vissza lehet az előző szöveghez kanyarodni, van idő közben elgondolkozni. Emiatt a másra vonatkoztatás miatt most nem jelentetném meg a kepmas.hu weboldalon, ahol amúgy erre lehetőség van.”

A pillanatnyi politika képes egy szót, egy kifejezést egészen más értelemmel felruházni, ahogy Hofi Géza viccén évtizedeken keresztül nevetett az országra: „Leukoplaszt. Rá van írva: Csak külsőleg!” A szó a társadalmunk fonákságainak szimbólumává vált. Pedig alap esetben egyszerű sebtapaszról van szó.

⁹ <http://reformatus.hu/mutat/9747/?flavour=full> (Letöltés ideje: 2018. 10. 08.)

¹⁰ <http://www.tirek.hu/lap/telkibanya/hir/mutat/40911/> (Letöltés ideje: 2018. 10. 08.)

Hamvas, Popper, Frye

A felkészülés évei rengeteg alkalmat biztosítottak a Szentírással való találkozásra. A legjobban a reggeleket szerettem, amikor a kollégiumban még csend volt. A csendesség, az Isten előtt való megállás, a tanulás órái voltak ezek. A lelki tisztálkodás módszertanához nálam hozzátartozott az is, hogy a bibliaolvasás, imádság, lelki elmélkedés mellett két-három prédikációt végigelemeztem. Tettem ezt napi rendszerességgel, és mellette ott voltak a közös áhítatok, elméleti és gyakorlati kurzusok. Ezt koronázták meg a nagy etalonok, a Kárpát-medence kitüntetett prédikátorai, akik meglátogatták a teológiát, és így élőben hallhattuk a legjobbakat. Az egyik alkalommal Győri István dékán bejelentette, hogy Csiha Kálmán püspök úr érkezik közénk. A diákok az újszövetségi exegézis órán megszámlálhatatlan sokszor hallották az égbekiáltó bakikat. Az egyik ilyen volt, amikor az irgalmas samaritánus példázatánál valaki a kézről prédikált („rablók kezébe esett”). A kéz, amelyik fájdalmat okoz, s a kéz, amelyik gyógyít és enyhületet ad. Professzor urunk a leendő lelkésznevezdék szívére kötötte, hogy ilyet ne kövessünk el, mert az eredeti szövegben sehol nincs kézről szó. A felsőbb évfolyamos hallgatók tudták, hogy dékán úr mennyire allergiás az allegorizáló írásmagyarázatra. Provokatív módon megkérdezték tőle, hogy mégis szakmai szempontból mi a véleménye Csiha Kálmán igehirdetéséről? Miként értékeli az allegorizálást? Győri István professzor úr válasza így hangzott: „Itt lesz Püspök úr. Kérdezzük meg tőle, hogy ő miként látja ezt.” Kálmán bácsi felkészülten érkezett Sárospatakra, mint aki látja azt is, ami láthatatlan, és hallja azt is, ami hallhatatlan. Magával hozta a Szemle Füzetek *Az igehirdetés dialektikája* című tanulmányát. Ott ezt olvashatjuk válaszként:

„Formailag ilyenek Krisztus Urunk példázatai. Figyeljük meg őket: Képei, példázatai nem önmagukba zártan mozgalmasak és élők, hanem a hallgatói számára is azok. Amennyiben a hallgatótól elvonatkoztatott képek lennének, annyiban csak példáknak nevezhetnők őket, és nem példázatoknak. A példázat közelebb áll hozzánk: benne én is szerepelek. Érzem, hogy a kép nem másról beszél, nem száraz, nem személytelen allegória, hanem a történetben én is egzisztenciálisan érdekelve vagyok.”¹¹

Azt hiszem, hogy ezek a valós térben és időben végbemenő hatások komolyan alakították az igei látásomat, és azt, hogy milyen szempontokat vegyek figyelembe egy-egy prédikáció megírásakor. A teológia kötelező irodalma mellett azért nagyon sokat köszönhetek a Szemeszter Füzetben nem feltüntetett szerzőknek is, akiket a szorgalmi időszakban mohón faltam. A teljesség igénye nélkül három meghatározó nevet említenék meg, és hatásukról vázlatosan szólnék.

Popper Péter első lélektani írásait az Élet és tudományban olvastam 18 éves koromban. Ma is megvannak a kivonatok, amelyeket ezekről készítettem. Az írás motója így hangzott: „Aki dudás akar lenni, pokolra kell annak menni.” Ezek után a

¹¹ CSIHA Kálmán: *Az igehirdetés dialektikája, Egzisztenciális igehirdetés*, Kolozsvár, Szemle Füzetek, 1997, 63.

ponyván talált, általa szerkesztett *Az élet dolgai* lélektani sorozat darabjai nagyon gyorsan gazdára leltek nálam. A pataki diákság lapjában, a *Pateoszban* könyvajánlót írtam erről a pszichológiai kiskönyvtárról *Tövishúzó* címmel. Nála ért az első meg-
rázkódtatás, amikor a kultúrák különböző területén megtalálható információkat el-
kezdte harmonizálni. A lélektani kérdéseknél pedig a Bibliát úgy idézi, mintha szak-
irodalmat vagy épp egy verset citálna oda. Életszerű összefüggésekben találkoztam az
igével, analizálva a különböző szerepeket. Azzal tisztában voltam, hogy a parlamenti
felszólalásokban előszeretettel alkalmazzák hivatkozásként a Szentírást, illetve Orbán
Viktor miniszterelnök kampánybeszédeiben, évértékelőiben a prédikáció stílusjegyei
is feltűntek. Viszont, hogy egy pszichológus értelmezi az igét, meglepett.

„Amikor azután tovább mentek és beszélgettek, hirtelen egy tüzes harci kocsi jelent meg
tüzes lovakkal és elvlasztotta őket egymástól. Így ment föl Illés forgószélnben az égbe.
Elizeus látta ezt és így kiáltozott: Atyám! Atyám! Izrael harci kocsijai és lovasai! Aztán
nem látta őt többé.” (II. Kir 2:11-12)

„Elizeus magyarázata: Mindenki megkapja a neki járó vezetőket, akik szellemi fák-
lyájukkal bevilágítják az utat. Egy napon a vezetők magára hagyják a sötétségben. Akkor
vagy meggyújtja a saját fáklyáját, és most már ő világít magának és másoknak, vagy elté-
ved az élet rengetegében.”¹²

Ehhez hasonló módon kezdi el megalapozni a szexualitás témakörében írt tudomá-
ny népszerűsítő tanulmányát Popper. A Biblia első lapjain, a teremtéstörténet
egyik mozzanatát kiemelve indítja el gondolatfolyamát.

„Akkor ezt mondta Isten: Alkossunk embert a képmásunkra, hozzánk hasonlóvá: [...] Isten képmására teremtette, férfivá és nővé teremtette őket.” (I. Móz 1: 26-27)

„Tehát a férfi és a nő együtt hasonlítanak Istenre, külön-külön csak félistenek, az
egyik felük már isteni, de a másik még állati, a nemek különválása miatt. Ám a tiszta
ösztöndinamikai impulzusok állati szinten nem egyesíthetők. Az ösztön önző, a másik
embert csak vágyai tárgyaként kezeli, kvázi használja. Csak a szellemmel átítatott, az
állati szintről felemelkedett, szeretetté szublimált ösztön hoz létre igazi társkapcsolatot és
alakítja át a szexualitást erotikává.”¹³

Hamvas Béla kapcsán sokat lehetne írni a Szentírás interpretációjáról. Talán ami nem
annyira közismert, hogy 1945-től Tábor Bélával, Szabó Lajossal, Mándy Stefániával,
Kerényi Katalinnal „csütörtöki beszélgetéseket” folytattak. A vitaindító tanulmány-
nak, amely Szabó Lajos keze alól került ki, a címe *Biblia és romantika* volt. De Tábor
Béla érkezett ebben a körben többek között a hochmárol, a logoszról és a dai-

¹² POPPER Péter: *Az önmagába térő ösvény*, Az égre néző ember sorozat, Saxum Kiadó, 2004, 138–139.

¹³ POPPER Péter: *A meghívott szenvedély*, Az élet dolgai sorozat, Saxum Kiadó, 2000, 16–17.

monról.¹⁴ Amit konkrétan a hermeneutikai látásomhoz hozzáadott Hamvas, azt 19 évesen betűzgettem hosszasan a *Tabula Smaragdina* bevezetésében. Hitet tesz a régi, archaikus iratok mellett, mondván, újra kommentálni kell őket. Tehát minden korszak emberének szükséges újraolvasni, és magára vonatkoztatni ezek mondanivalóját. A miertre a következő frappáns válasszal szolgál:

„Az őskor művei azonban mindinkább az idő túlsó feléről való atmoszférájukkal egyedüli módon alkalmasak arra, hogy ösztönzéseikkel és gondolataikkal azt, ami bennünk rejtett, kibontsa, ahogy a modern fizika és geometria önmagát Ptolemaioszon és Eukleidészen, ahogy a matematika önmagát Püthagoraszon tudja mérni, a kémia az alkímia gondolatain tudatosítja önmagát.”¹⁵

2010-ben volt szerencsém Pápán, a Doktorok Kollégiumán előadást tartanom *A végre néző ember* címen Hénoch szerepéről a hamvasi életműben. Ebben részletesen foglalkoztam Hénoch apokalipszisével, amit magyar nyelvre elsőként Hamvas ültetett át. Azon a nyáron sok különleges felfedezéssel lettem gazdagabb. Viszont, amire nem voltam felkészülve, az Benke György, a Sárospataki Református Teológiai Akadémia egykori dékánjának hozzászólása, akit mondanom sem kell, hogy végtelenségig tisztelek és becsülök. Szavai leforráztak, amikor az előadásom végén így szólt: „De jó, hogy annakidején a Szentírást kanonizálták, és nem került bele Hénoch apokalipszise.”

Tiszteletben tartva és megköszönve a véleményét, jómagam örülök, hogy a kopt keresztyén testvérek találkozhatnak a Bibliájukban ezzel a könyvvel. Különösképp megerősítést nyert ez a látásom, amióta Eugen Drewermann hermeneutikai intencióit olvastam. Katolikus lévén a katolikus egyházat is komolyan kritizáló teológus úgy érzi, azért, hogy a herezistól, a tévtanítóktól, a rajongóktól megvédjék az egyházat, beszűkítették a tanító hivatal, az értelmezés és az ihlet határait. Olyan érzelmi lehetnek a mai igehallgatóknak, mintha oda lennének láncolva egy régi történethez. A vallásoknak a látomás, a dogmatika és a misztika bipolaritásában, kellő mértékű elegyében kellene léteznie. A hitvilágunk archetipikus szimbólumait még elevenebbé kellene tenni, hogy a túlszabályozott, engedelmességre kondicionált igei gondolatvilágunk nehegy szikkadtá váljon. A Szentírás értelmezése nem csupán antik szövegek exegézisét, interpretációját jelenti. A megértéshez, a jobban értéshez szükséges a pszichikus világ differenciálódását is bevonni. Ez nyújthatná az egydimenziós látásmód korrigálását. Az emberi lélek mélyrétegeiben fel kellene kutatni azokat az ősképeket, amelyek az isteni világgal kapcsolatosak.¹⁶ Hénoch hatása nagyon sok művészeti alkotásban kimutatható. Ezek közül kiemelkedő Thomas Mann *József és testvéreiről* szóló megaregényfolyama. Ennek a kapcsolatnak tudományos szintű, de egyben él-

¹⁴ A „csütörtöki beszélgetések”-hez bőséges adalékot találunk Tábor Ádám *Szellem és költészet* című esszékötetében, valamint Tábor Béla *Személyiség és logosz* című kommentárgyűjteményében.

¹⁵ HAMVAS Béla: *Tabula smaragdina*, Mágia szutra, Életünk Könyvek, 1994, 12.

¹⁶ DREWERMANN, Eugen: Jelenések, isteni elhívások, víziók és próféciák, *Egyház és Világ*, 1991, VIII. 9, 6–12.

vezetes elemzését adja Veidinger Éva *A kettős áldás fia* című tanulmányában.

Northrop Frye személye a hermeneutika magasiskolájának garanciája. Ifj. Fabinyi Tibor hívta fel rá a figyelmet, amikor a transzparenciával kapcsolatosan írt értekezést.¹⁷ Nagy kedvencévé vált *Az Ige hatalma* című opusza, amelyben a Biblia üzenetének, az Igének hatását, erejét vizsgálja az irodalom területén. Ott beszél arról, hogy a Szentírás befejező könyve, János apokalipszise, ami igazán bemutatja, miként válik el egymástól igaz és hamis, délibáb és realitás, élő és holt. Ezt a szintű elválasztást azzal a fogalommal jellemezi, hogy „démoni paródia”. Azért használja ezt a fogalmat, mert túlzásnak érzi azt a felfogást, hogy minden mítoszt a Szentírás paródiájaként értelmeztek. A mítoszok ebből a megbélyegzett állapotukból kezdenek kimozdulni, és pozitív analógiaként feltűnni.¹⁸

Frye nem kevesebbet kíván elérni, mint azt, hogy ha valakiről tanít, akkor *az* jelenjen meg az előadóban, és ne a tanár zsenije. Tudjon eltűnni a maga jellegzetes fazonja, és emelkedjen ki, változzon át a bemutatni kívánt személlyé. Ezt nevezi transzparenciának, teljes áttetszőségnek. Okfejtéséből kiderül, hogy a transzparencia, az interpretáció és az apokalipszisz végül is egy és ugyanaz.¹⁹ Azt a címet, idézetet adtam az eszmefuttatásomnak, hogy „Érted is, amit olvasol?” Ezt Fülöp kérdezte meg az etióp főembertől, amikor Ézsaiás tekercsét olvasta. Ebben a szituációban jön el minden kor bizonyágtevőjének, igemagyarázójának, prédikátorának küldetése csúcsa: „Hogyan érthetném, míg valaki meg nem magyarázza?” (ApCsel 8:31) Szükség mutatkozik a rejtett, elfedett, lepecsételt üzenet, tartalom feloldására, leleplezésére. Hogy teszi mindezt Fülöp? Világossá teszi a kincstárnok előtt, hogy a juh Jézust szimbolizálja. A Megváltóra mutat, az útba eső természetes víznél elpecsételt, és utána eltűnik. A közvetítő a dolgát elvégezte, s utána felszívódott, eltűnt, mint a kámfor („és nem látta őt többé az udvari főember”), és marad az etióp kincstárnok szívében az élet Ura.

Záradék

Az igehirdető arra vállalkozik, hogy minden keze ügyében lévő eszközzel láthatóvá tegye a láthatatlant, és érthetővé tegye az értelemtől elzártat. Heroikus és gyakorta hiábavalónak tűnő feladat. Milyen szerencse, hogy nekünk, akik alkalmanként a farönkökön kívül az igét is hasogatjuk, nem a helyzetértékelésre vagy a hatásfokmérésre van elhívásunk, hanem a szólásra. Nehezített pályán haladunk, és a fokozott felelősségvállalás kívánalmaival. A módszereink lehetnek változatosak, biblikusak, reformátori tartással rendelkezők, de ettől még a titok titok marad, a kijelentett dolgok pedig jó esetben majd értelmünket, lelkünket s éltünket gazdagítják. Talán fontos leszögezni, hogy nem az értelmet kell megnyerni a prédikációnak, hanem a szívet és a lelket. Az üdvösség nem az eszes embereké, hanem akik el tudják hinni Jézus Is-

¹⁷ IFJ. FABINYI Tibor: Transzparencia, Egy közös gondolat Northrop Frye-nál és Hamvas Bélánál, in *A nevezetes névtelen, 30 éve hunyt el Hamvas Béla*, Bp., Osiris–Hamvas Béla Kör, 1999, 49–62.

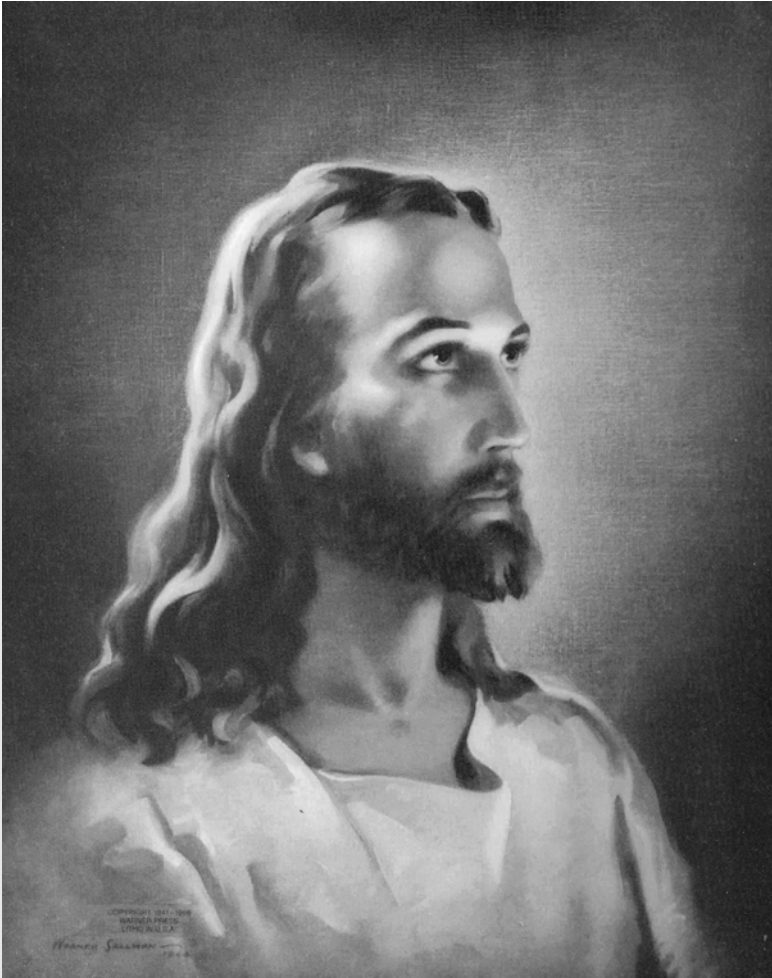
¹⁸ FRYE, Northrop: *Az Ige hatalma*, Ford. PÁSZTOR Péter, Bp., Európa, 1997, 185.

¹⁹ IFJ. FABINYI: i. m., 61.

tenfiúságát. Miközben a tudomány és ismeret messze visz bennünket, a léggör rideg szívdobbanásokkal telik meg. Miközben még jobban önmeghatározunk, körülírunk, pontosítunk, megfélelkezünk előszólítani azt, aki a nyelv, a szív, az értelem, a félelem bilincseit képes megoldani. Veni Sancte Spiritus! Megtermékenyíthetjük az igét, s megihlethet az ige viszont. De a mennyei üzenet célba érkezését nem garantálja a szép igehirdetés, a szívhez szóló vers, az elgondolkodtató dráma, a könnyekig megható oratórium. Egyeseknek megadatik, másoktól megvonásra kerül, hogy értsék a mennyek országának titkait. Legyünk készek lelepleződni a Lélektől, és ne restelkedjünk bizonytalanul dadogni, ha Isten felséges dolgairól kell beszélnünk. S ha nagyon jól szeretnénk csinálni, halkuljunk el, csendesedjünk el, hogy véletlenül meg ne zavarjuk, amit a Lélek valóban mondani kíván a gyülekezetnek.

PRÉDIKÁCIÓS TÁRHÁZ

HOMOKI GYULA

A nyugati kultúra talán legismertebb és legnépszerűbb Krisztus-ábrázolása Warner Sallman amerikai festőművész 1940ben készített „Krisztus feje” c. festménye. A kép több, mint félmillió kiadásban jelent meg, különböző méretben és hordozón készült reprodukciói elárasztották a keresztyén világot, s így jelentősen befolyásolta a Krisztussal kapcsolatos elképzeléseket.